

Υπόμνημα προς την Επιτροπή Σύνταξης Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+

Προτάσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα¹

Συγγραφή και τεκμηρίωση κειμένου
Ελληνική Κοινότητα Ίντερσεξ Ατόμων Intersex Greece
Απρίλιος 2021

¹ Το παρόν έγγραφο χορηγείται για αποκλειστικά εσωτερική χρήση από τα μέλη της Επιτροπής Σύνταξης για την Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+. Η Intersex Greece διατηρεί όλα τα συγγραφικά δικαιώματα.

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή: Στατιστικά στοιχεία και δόκιμη ορολογία	3
2. Νομικά ζητήματα	5
Εγχειρήσεις στα ίντερσεξ βρέφη	5
Νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου	6
Γάμος, σύμφωνο συμβίωσης και τεκνοθεσία	7
Ίντερσεξ πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο	7
Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece	8
3. Ιατρικές Πρακτικές / Υγεία & ασφάλιση	10
Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece	11
4. Εκπαίδευση και εργασία	12
Εκπαίδευση	12
Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece	13
Εργασία	14
Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece	15
5. Συλλογή δεδομένων και ευαισθητοποίηση	15
Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece	17
6. Επίλογος: Προτάσεις για την προστασία των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα	18
Νομικά ζητήματα	18
Ιατρικές πρακτικές / Υγεία και ασφάλιση	19
Εκπαίδευση και εργασία	20
Συλλογή δεδομένων και ευαισθητοποίηση	20
7. Παράρτημα	21
Χρήσιμες πηγές	21
Ίντερσεξ διακηρύξεις	21

1. Εισαγωγή: Στατιστικά στοιχεία και δόκιμη ορολογία

Intersex είναι ένας διεθνής όρος ομπρέλα που χρησιμοποιείται για να περιγράψει το ευρύ φάσμα των φυσικών σωματικών παραλλαγών των χαρακτηριστικών φύλου. Τα ίντερσεξ (ή διαφυλικά) άτομα γεννιούνται με χαρακτηριστικά φύλου που είναι είτε θηλυκά και αρσενικά ταυτόχρονα, είτε όχι απόλυτα θηλυκά ή αρσενικά, είτε ούτε θηλυκά ούτε αρσενικά. Στα ελληνικά, πολλές φορές χρησιμοποιείται λανθασμένα ο όρος «μεσοφυλικός-ή-ό», ο οποίος δεν εκφράζει τα ίντερσεξ άτομα καθώς υπονοεί πως βρίσκονται στη «μέση των δύο φύλων». Ο συγκεκριμένος αδόκιμος όρος -που είναι η απόδοση στα ελληνικά του “middlesex” και όχι του “intersex”- είναι επιπλέον επιστημονικά άκυρος, καθώς η διαφυλικότητα εκφράζεται ως ένα ολόκληρο φάσμα ποικιλομορφίας μέσα στο φάσμα του βιολογικού φύλου και όχι ως κάποιο υποτιθέμενο “μέσο” σημείο του. Καθίσταται δε αναγκαίο να καταργηθεί εντελώς, ειδικά στα δημόσια έγγραφα, και να χρησιμοποιείται αυστηρά ο εξελληνισμένος όρος ίντερσεξ (ή διαφυλικός), όπως συμβαίνει ήδη στα επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης². Ο όρος «ίντερσεξ», παρόλο που επινοήθηκε από την ιατρική κοινότητα³, σήμερα έχει επανα-καταληφθεί από τη διεθνή ίντερσεξ κοινότητα και θεωρείται ευρέως αποδεκτός. Στην Ελληνική Ίντερσεξ κοινότητα δε, προτιμάται καθώς δεν μπερδεύει το ευρύ κοινό, το οποίο συχνά συγχέει λανθασμένα τα διεμφυλικά (τρανς) άτομα με τα διαφυλικά (ίντερσεξ) άτομα.

Τα χαρακτηριστικά φύλου των ίντερσεξ ανθρώπων και τα σώματά τους είναι φυσικές, υγιείς παραλλαγές του ανθρώπινου φύλου. Σε μερικούς διαφυλικούς ανθρώπους το ίντερσεξ σώμα τους γίνεται εμφανές κατά τη γέννηση, σε μερικούς κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας τους και σε άλλους το σώμα τους αποκαλύπτεται ότι είναι ίντερσεξ κατά τη διάρκεια της εφηβείας ή ακόμα και της ενήλικης ζωής τους. Για μερικούς, οι παραλλαγές αυτές θα είναι τόσο μικρές που μπορεί να μη συνειδητοποιήσουν ποτέ ότι είναι ίντερσεξ.⁴ Η ίντερσεξ φυσιολογία αντιμετωπίζεται από μέρος της ιατρικής κοινότητας σαν διαταραχή (“DSD: Disorders of Sex Development”)⁵, ακόμα και πριν το ίντερσεξ παιδί γεννηθεί. Σε περίπτωση που η προεμφυτευτική διάγνωση ή ο προγεννητικός έλεγχος εμφανίσουν πιθανότητα

² Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14ης Φεβρουαρίου 2019 σχετικά με τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων (2018/2878(RSP))

³ Richard Goldschmidt (1917), *Intersexuality and the Endocrine Aspect of Sex*, Alexander P. Cawadias (1943), *Hermaphroditos. The Human Interse'x*

⁴ United Nations (for LGBT Equality), *Intersex Fact Sheet*

⁵ Ellen K. Feder & Katrina Karkazis (2008), *What's in a Name? The Controversy over "Disorders of Sex Development"*, The Hastings Center Report Vol. 38, No. 5 (Sep. - Oct., 2008), pp. 33-36

ποικιλομορφίας των χαρακτηριστικών φύλου στα έμβρυα και τα κνήματα, οι γιατροί συχνά συστήνουν τον τερματισμό της κύησης, καθόλα υγιών και επιθυμητών κυημάτων⁶.

Όταν γεννιέται ένα ίντερσεξ βρέφος, συχνά οι γιατροί συμβουλεύουν τους γονείς να προβούν σε χειρουργικές και άλλες ιατρικές παρεμβάσεις, ώστε να συμμορφώσουν (φαινομενικά) το σώμα του με τα τυπικά αρσενικά ή θηλυκά χαρακτηριστικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τέτοιες παρεμβάσεις δεν είναι ιατρικά απαραίτητες και μπορεί να έχουν εξαιρετικά αρνητικές ψυχοσωματικές συνέπειες στα ίντερσεξ παιδιά καθώς μεγαλώνουν.⁷ Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να εμφανιστούν παραλλαγές των χαρακτηριστικών φύλου. Ένα παιδί μπορεί να γεννηθεί με μεγαλύτερη κλειτορίδα ή με μικρότερο ή διαφορετικά σχηματισμένο (π.χ. υποσπαδικό) πέος. Μερικές φορές ένα παιδί γεννιέται μοιάζοντας τυπικά θηλυκό αλλά ανακαλύπτεται ότι έχει εσωτερικούς όρχεις και μερικές φορές ένα παιδί με τυπικά αρσενική εμφάνιση βρίσκεται να έχει μήτρα ή ωθήκες. Σε ορισμένες περιπτώσεις ένα κορίτσι δεν θα αρχίσει να έχει εμμηνόρροια ή ένα αγόρι θα αρχίσει να έχει εμμηνόρροια. Άλλα παιδιά μπορεί να έχουν διαφορετικό ορμονικό προφίλ από το αναμενόμενο για ένα «κορίτσι» ή ένα «αγόρι». Αυτού του είδους οι ποικιλομορφίες είναι φυσικές και πιο συνηθισμένες από όσο νομίζαμε παλαιότερα. Εκτιμάται ότι τουλάχιστον 1 στους 200 ανθρώπους είναι διαφυλικό (ίντερσεξ) και ορισμένες πηγές αναφέρουν ότι έως και το 1,7% των ανθρώπων εμφανίζουν κάποιες παραλλαγές στα χαρακτηριστικά φύλου τους.⁸

2. Νομικά ζητήματα

Εγχειρήσεις στα ίντερσεξ βρέφη

Το 2017, ψηφίστηκε ο νόμος 4491/2017 (ΦΕΚ Α' 152/13-10-2-17) για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου στην Ελλάδα. Το Σχέδιο Νόμου της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την αναγνώριση ταυτότητας φύλου (18.11.2016) αναφέρει στο Άρθρο 2 «Ορισμοί» παρ. 2 πως «ως χαρακτηριστικά φύλου νοούνται τα χρωμοσωμικά, γονιδιακά και ανατομικά χαρακτηριστικά του προσώπου, τα οποία

⁶ Συμεωνιδου, Ρ., (2019), [Το υπέροχα ποικιλόμορφο φάσμα του βιολογικού φύλου, Αφιέρωμα Εφ.Συν.](#): «Σήμερα ξέρουμε πως παραπάνω από το 80% των ίντερσεξ κυήσεων τερματίζεται αναίτια, με ιατρική προτροπή ή πίεση και την τρομαγμένη συναίνεση ανενημέρων ή φοβικών γονιών, καθαρά λόγω προκαταλήψεων.»

⁷ Διεθνής Αμνηστία (Ελληνικό τμήμα, 2017), [Πρωτίστως να μην προκαλείται θλάβη: Τα δικαιώματα των παιδιών που γεννήθηκαν ίντερσεξ](#)

⁸ [IGLYO, OII Europe & EPA, Υποστηρίζοντας το ίντερσεξ παιδί σας \(οδηγός για γονείς\)](#)

συμπεριλαμβάνουν πρωτογενή χαρακτηριστικά, όπως τα αναπαραγωγικά όργανα, και δευτερογενή χαρακτηριστικά, όπως η μυϊκή μάζα, η ανάπτυξη στήθους ή τριχοφυΐας». Ο ορισμός αυτός αναφέρεται στα ίντερσεξ άτομα καθώς διακρίνει τα χαρακτηριστικά φύλου από την ταυτότητα φύλου η οποία περιγράφεται στην παρ. 1 ως «ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή του με βάση τα βιολογικά του χαρακτηριστικά». Το άρθρο 7 «Ανήλικοι» παρ.1 του Σχεδίου Νόμου αναφέρει πως «απαγορεύεται οποιαδήποτε ιατρική θεραπεία, όπως χειρουργική ή ορμονική, για την ολική ή μερική αλλαγή των χαρακτηριστικών φύλου σε ανήλικο, εκτός εάν αυτή επιβάλλεται από το συμφέρον της υγείας του, οπότε διενεργείται με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων του (...). Εάν συντρέχει λόγος υγείας και διενεργηθούν ιατρικές πράξεις η παρ. 2 συμπληρώνει πως «σε περίπτωση διενέργειας των ιατρικών πράξεων της παρ. 1, οι οποίες επιφέρουν ασυμφωνία με το καταχωρισμένο φύλο του ανηλίκου, η διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου του αποφασίζεται από το δικαστήριο, εφόσον το ζητήσουν οι γονείς (...)». Συνεπώς, ενώ το Σχέδιο Νόμου με το άρθρο 7 απαγόρευε ρητά τις εγχειρήσεις στα ίντερσεξ βρέφη και παράλληλα παρείχε ένα σαφές νομικό πλαίσιο για τη νομική αναγνώριση φύλου σε περίπτωση διενέργειας ιατρικών πράξεων, στο (Κατατεθέν) Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το άρθρο 7 έχει εξαφανιστεί και έχει αντικατασταθεί από το νέο άρθρο 7 «Άλλες διατάξεις»⁹. Ο ισχύων νόμος για την αναγνώριση φύλου περιέχει μόνο το άρθρο 2 που ορίζει τι είναι ίντερσεξ χωρίς να υπάρχει νόημα, καθώς το άρθρο 7 έχει εξαφανιστεί.

Μιας και δεν υπάρχει κάποιο νομικό πλαίσιο για τις συγκεκριμένες επεμβάσεις, πρέπει να γίνεται μία συνδυαστική χρήση των άρθρων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας. Καταρχάς, μία ιατρική πράξη χαρακτηρίζεται ως «θεραπευτική» όταν από τη φύση και το σκοπό της επιδιώκει τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της υγείας του ανθρώπου. Όταν η ιατρική πράξη δεν γίνεται για τους παραπάνω λόγους συνιστά παράνομη πράξη¹⁰. Όπως αναφέρεται στα επίσημα έγγραφα του ΟΗΕ, ΕΕ, Συμβουλίου της Ευρώπης στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων ίντερσεξ βρεφών δεν συντρέχει κανένας κίνδυνος υγείας. Πολλές φορές, τέτοιες επεμβάσεις γίνονται με τη συναίνεση των γονέων η

⁹ Για το Σχέδιο Νόμου βλ. Μ. Καιαφα-Γκμπάντι, Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Αναγνώριση ταυτότητας φύλου, Ενόψει του Σχεδίου Νόμου της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017. Για αναλυτικότερο σχολιασμό βλ. Ν. Pikramenou, *Intersex Rights. Living between sexes*, Springer, 2019.

¹⁰ Κ. Φουντεδάκη, *Αστική Ιατρική Ευθύνη*, Σάκκουλας, σ. 246-257, 2004.

οποία όμως και αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί άκυρη καθώς α) δεν είχαν ορθή πληροφόρηση, β) δεν συνέτρεχε κίνδυνος υγείας (Βλ. ΚΙΔ αρ. 11, αρ. 12). Οι επεμβάσεις αλλαγής/«κανονικοποίησης» φύλου σε ίντερσεξ βρέφη –όταν δεν συντρέχει κίνδυνος για την υγεία- θεωρούνται παράνομες καθώς οδηγούν σε βαριά σωματική βλάβη (αρ. 310 ΠΚ-σοβαρός ακρωτηριασμός, ακρωτηριασμός γεννητικών οργάνων και πολλές φορές σε στείρωση). Επιπλέον, αντίκεινται στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (αρ. 5 Συντάγματος) καθώς επιβάλλουν στο άτομο την ταυτότητα φύλου του.

Νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το Σχέδιο Νόμου του νόμου 4491/2017, παρείχε ένα σαφές νομικό πλαίσιο για τη νομική αναγνώριση φύλου σε περίπτωση διενέργειας ιατρικών πράξεων και η διαγραφή του έχει οδηγήσει στην νομική «αορατότητα» των ίντερσεξ ατόμων. Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο δεν αναγνωρίζει νομικά το ίντερσεξ άτομο, επιβάλλοντάς του να συμμορφωθεί με το δίπολο άνδρας/γυναίκα. Αξίζει να σημειωθεί πως η πλειονότητα των ίντερσεξ ανθρώπων δεν έχει θέμα με την αρσενική ή θηλυκή καταχώρηση φύλου στα επίσημα έγγραφά τους, ακόμα και αν αυτή δεν αντανακλά την ταυτότητα φύλου τους. Ωστόσο, πρέπει να είναι διαθέσιμες και άλλες επιλογές εκτός από «άρρεν» και «θήλυ» για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το αν είναι ίντερσεξ ή όχι, και τα επίσημα έγγραφα θα πρέπει να είναι τροποποιήσιμα με μία απλή διοικητική διαδικασία έπειτα από αίτημα του ενδιαφερομένου ατόμου¹¹.

Παράλληλα, το 2017, το Ειρηνοδικείο Αμαρουσίου, προέβη στην αναγνώριση μη δυαδικού ατόμου ως προς το φύλο αλλά δεν δέχτηκε την διαγραφή του φύλου του από την ληξιαρχική πράξη γέννησης. Το 2021, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών (απόφαση 2276/2021) αναγνώρισε ότι ο νόμος δεν υποχρεώνει τα μη δυαδικά άτομα να δηλώσουν στο ληξιαρχείο ένα από τα δύο φύλα, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την καταχώρηση “μη δυαδικού φύλου” στις ληξιαρχικές πράξεις. Η συγκεκριμένη απόφαση ανοίγει και το δρόμο για τα ίντερσεξ άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως μη-δυναδικά αλλά όχι για εκείνα που θέλουν να αυτοπροσδιορίζονται με το βιολογικό τους φύλο, δηλαδή ως ίντερσεξ.

¹¹ Βλ. https://oii.europa.org/wp-content/uploads/2019/05/Protecting_intersex_in_Europe_toolkit.pdf

Γάμος, σύμφωνο συμβίωσης και τεκνοθεσία

Ο γάμος, το σύμφωνο συμβίωσης και η τεκνοθεσία δεν προβλέπονται από τον νόμο για τα ίντερσεξ άτομα. Όμως, ο νόμος 4536/2015 αναφέρει στο άρθρο 1 πως «η συμφωνία δύο ενήλικων προσώπων, **ανεξάρτητα από το φύλο τους** με την οποία ρυθμίζουν τη συμβίωσή τους (σύμφωνο συμβίωσης) καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο». Η συγκεκριμένη «άφυλη» διατύπωση ανοίγει θεωρητικά το δρόμο και για τα ίντερσεξ άτομα¹².

Ίντερσεξ πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο

Ο Νόμος 4636/2019 Περί Διεθνούς Προστασίας και άλλες διατάξεις περιλαμβάνει μόνο την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Πιο συγκεκριμένα, στις ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες αναφέρει: “Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής μία ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να περιλαμβάνει ομάδα που βασίζεται στο κοινό χαρακτηριστικό του φύλου, της ηλικίας, της αναπηρίας ή της κατάστασης υγείας ή του σεξουαλικού προσανατολισμού. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός δεν μπορεί να νοηθεί ότι περιλαμβάνει πράξεις θεωρούμενες αξιόποινες κατά τις ισχύουσες διατάξεις. Κατά τον καθορισμό της συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή τον προσδιορισμό χαρακτηριστικού της ομάδας λαμβάνονται ιδιαίτερος υπόψη πτυχές συνδεδεμένες με το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας φύλου”. Συνεπώς, ο Νόμος ως πτυχή συνδεδεμένη με το φύλο αναφέρει μόνο την ταυτότητα φύλου αποκλείοντας τα χαρακτηριστικά φύλου.

Πέραν των διώξεων και διακρίσεων σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου (SOGI) που αντιμετωπίζουν οι ΛΟΑΤ πρόσφυγες στις χώρες τους, οι ίντερσεξ πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο αντιμετωπίζουν επιπρόσθετα δίωξη και διακρίσεις για την έκφραση φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου τους (SOGIESC). Κατά την άφιξή τους στην Ευρώπη εισέρχονται σε μια χώρα όπου η διαφυλικότητα είναι ακόμη στιγματισμένη και αποτελεί ταμπού, όπου εξακολουθεί να υπάρχει πολύ λίγη συνειδητοποίηση του τι σημαίνει να είναι ένα άτομο ίντερσεξ και όπου οι μη συναινετικές ιατρικές παρεμβάσεις “κανονικοποίησης” των ίντερσεξ ατόμων εξακολουθούν να είναι ο κανόνας. Αυτά και οι πολλαπλές διακρίσεις που υφίστανται καθιστούν τους ίντερσεξ πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο ιδιαίτερα ευάλωτους πληθυσμούς. Η δυνατότητα αλλαγής του δείκτη φύλου στα έγγραφά τους μπορεί να προστατεύσει τους ίντερσεξ και τους τρανς πρόσφυγες αιτούντες άσυλο από τον κίνδυνο διαρθρωτικών και άλλων διακρίσεων και

¹² Βλ. Ν. Pikramenou, *Intersex Rights. Living between sexes*, Springer, 2019.

μπορεί να μειώσει την πίεση που υφίστανται. Επομένως, θα πρέπει να θεσπιστούν προσβάσιμες και εύκολες διαδικασίες για την αναγνώριση του φύλου στη βάση του αυτοπροσδιορισμού για πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο που επιθυμούν να αντικατοπτρίζουν την ταυτότητα του φύλου τους στα επίσημα έγγραφά τους.¹³

Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece

Λόγω του νομικού κενού, της πίεσης στους γονείς για την καταχώρηση φύλου, της παθολογικοποίησης αλλά και της γενικότερης άγνοιας του κοινού για την ίντερσεξ φυσιολογία, η οργάνωσή μας έχει ενημερωθεί για αρκετές περιπτώσεις ίντερσεξ ανθρώπων που πλήττονται βασικά τους ανθρώπινα δικαιώματα, λόγω του γεγονότος ότι είναι ίντερσεξ. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- Μέσα στο τελευταίο μόνο τρίμηνο, ενημερωθήκαμε για δύο ίντερσεξ βρέφη που λόγω αποκάλυψης αμφισημίας της γενετήσιας ανατομίας τους εγκαταλείφθηκαν από τους φυσικούς τους γονείς στη φροντίδα της Πολιτείας. Στο πρώτο, εγκαταλειμμένο από Έλληνες γονείς, η κρατική μονάδα φιλοξενίας που το είχε στην ευθύνη της διενήργησε κοσμητική επέμβαση ακρωτηριασμού / ελάττωσης της κλειτορίδας και στείρωση με προληπτική γοναδεκτομή, προκειμένου “να διευκολυνθεί η εύρεση ανάδοχης οικογένειας”. Στο δεύτερο βρέφος, που εγκαταλείφθηκε από πρόσφυγες γονείς, αν και η σχετική έκθεση του ΕΟΔΥ συστήνει κοσμητικές χειρουργικές επεμβάσεις, για την ώρα δεν έχει γίνει ακόμα κάποια κοσμητική επέμβαση, λόγω τυχαίας αλλά έγκαιρης επιμόρφωσης της ίδια μονάδας φιλοξενίας από ενημερη ιατρό και στη συνέχεια μετά από άμεση εμπλοκή δική μας, της Βοηθού Συνηγόρου του Παιδιού, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους ανήλικους πρόσφυγες και του εισαγγελέα ανηλίκων (βλ. Παράρτημα). Ωστόσο δεν γνωρίζουμε πως θα προστατευθεί
- Ενήλικο ίντερσεξ μέλος μας που ενδιαφέρθηκε να ενταχθεί σε πρόγραμμα αναδοχής/τεκνοθεσίας από κρατικό κέντρο φιλοξενίας βρεφών, δεν έγινε δεκτό λόγω της ίντερσεξ φυσιολογίας του (Με αιτιολογία την συχνή προκατάληψη ότι «ως ερμαφρόδιτο άτομο θα είναι και ψυχολογικά ασταθές και άρα δεν θα είναι ικανό να αναθρέψει ένα παιδί»).
- Στην προσκείμενη στην Εκκλησία ιστοσελίδα με τίτλο omofylofilia.gr, δημοσιεύθηκε “βιωματικό” (κατά πάσα πιθανότητα ψευδές) άρθρο, όπου τα θρησκευόμενα ίντερσεξ άτομα προτρέπονται σε επεμβάσεις “κανονικοποίησης” φύλου, προκειμένου το σώμα

¹³ OII Europe (2021), [Intersex Refugees & Asylum Seekers](#)

τους να “συμμορφωθεί” με το χρωμοσωμικό προφίλ που “τους έδωσε ο Θεός”, ακόμα και αν αυτό δεν συνάδει με την ταυτότητα φύλου τους ή δεν το επιθυμούν. Στη γραπτή διαμαρτυρία μας, ότι τέτοιες προτροπές εμπίπτουν στη ρητορική μίσους και είναι εξόχως προβληματικές/κακοποιητικές, δεν στηρίζονται επιστημονικά και εντείνουν το στίγμα και τη ντροπή για τους ίντερσεξ ανθρώπους, ο συγγραφέας (με ψευδώνυμο) μας απάντησε αποπροσανατολιστικά και απαξιωτικά και το άρθρο του παραμένει on line, δίχως δυνατότητα περαιτέρω σχολιασμού, ως ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα διαδικτυακού bullying, με απρόβλεπτες προεκτάσεις για τα θρησκευόμενα ίντερσεξ άτομα.

- Από την εμπειρία μας και τις αναφορές από δομές φιλοξενίας προσφύγων, φαίνεται ότι οι ίντερσεξ πρόσφυγες αντιμετωπίζουν τεράστια βία στα καταλύματα. Η κατανομή τους σε κοιτώνες συχνά αποφασίζεται τυχαία, βάσει του δείκτη φύλου στα επίσημα έγγραφά τους ή σε ένα υποτιθέμενο φύλο βάσει της εμφάνισής τους, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες ανάγκες των ίντερσεξ ατόμων. Η έλλειψη ενημέρωσης για τη διαφυλικότητα των μεταφραστών και των υπαλλήλων της υπηρεσίας ασύλου είναι επίσης προβληματική, καθώς το ίντερσεξ άτομο-πρόσφυγας ενδέχεται είτε να μην γνωρίζει πως είναι ίντερσεξ, είτε να τείνει να το κρύψει φοβούμενο τις συνέπειες (πχ την ιατρική εξέταση, λόγω πρότερου τραυματισμού από ιατρικό προσωπικό). Η εξασφάλιση ασφαλούς διαμονής το συντομότερο δυνατό είναι σημαντική, και ιδανικά σε ξεχωριστή δομή για ΛΟΑΤΚΙ εάν το επιθυμούν. Στις δε προσφυγικές οικογένειες με ίντερσεξ παιδιά, για την ασφάλεια τους, είναι αναγκαίο να παρέχονται μικρά αυτόνομα διαμερίσματα

3. Ιατρικές Πρακτικές / Υγεία & ασφάλιση

Το να έχει γεννηθεί κανείς ίντερσεξ αντιμετωπίζεται, από μόνο του, σαν διαταραχή, όταν η προ-εμφυτευτική διάγνωση ή ο προγεννητικός έλεγχος εμφανίσουν πιθανότητα ποικιλομορφίας των χαρακτηριστικών φύλου στα έμβρυα και τα κυήματα, μπορεί να τερματιστεί η περαιτέρω ανάπτυξή τους. Σε άλλες περιπτώσεις χορηγείται προγεννητικά φαρμακευτική αγωγή υψηλού κινδύνου - μη εγκεκριμένων ενδείξεων- (δεξαμεθαζόνη). Μετά τη γέννηση, ως παιδιά, έφηβοι και ενήλικες, οι ίντερσεξ άνθρωποι αντιμετωπίζουν παραβιάσεις της σωματικής τους ακεραιότητας, που περιλαμβάνουν ιατρικές παρεμβάσεις χωρίς την προσωπική, πρότερη, σταθερή και πλήρως ενημερωμένη συναίνεσή τους. Αυτό μπορεί να προκαλέσει ψυχολογικό τραύμα καθώς και σοβαρές σωματικές βλάβες, που

κυμαίνονται από επώδυνες ουλές στους ιστούς ή απώλεια αίσθησης έως οστεοπόρωση και ουρηθρικά θέματα. Σε κάθε ηλικία, οι ίντερσεξ άνθρωποι μπορεί να αντιμετωπίσουν στίγμα, θεσμικές και λεκτικές διακρίσεις, παρενόχληση, έλλειψη επαρκούς ιατρικής φροντίδας, έλλειψη πρόσβασης σε αναγκαία φαρμακευτική αγωγή, έλλειψη νομικής αναγνώρισης και την έλλειψη ορατότητας των σωμάτων τους στην κοινωνία μας. Όταν γερνούν, όπως και όλοι οι άλλοι άνθρωποι, οι ίντερσεξ χρειάζονται να βασίζονται περισσότερο στον τομέα της υγείας. Ωστόσο, επειδή έχουν υποβληθεί σε τραυματικές θεραπείες στο παρελθόν, η εξάρτησή τους από τις ιατρικές υπηρεσίες αποτελεί δοκιμασία γι' αυτούς. Επιπλέον, υπάρχει ελάχιστη ενημέρωση για το πώς μπορεί να έχει επηρεαστεί η υγεία τους από τις θεραπείες που λάμβαναν στο μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους.

Η πρόσβαση στη γενική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη συχνά υπονομεύεται λόγω προκαταλήψεων των επαγγελματιών υγείας και των πολιτικών αποζημίωσης των εταιρειών ασφάλισης υγείας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα εκεί όπου η πρόσβαση σε συγκεκριμένες υπηρεσίες (π.χ. διαθεσιμότητα προληπτικών ελέγχων για ορισμένες καταστάσεις ή γενικές υπηρεσίες υγείας) συνδέεται με το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο του ατόμου που αναζητά την υπηρεσία ή οπουδήποτε το ιατρικό ιστορικό του ατόμου είναι σημαντικό (π.χ. ασφάλεια ζωής, ιδιωτική ασφάλεια υγείας, ασφάλιση για αναπηρία λόγω αδυναμίας άσκησης επαγγέλματος). Η δυσπιστία, οι προκαταλήψεις και η αποστροφή που εκφράζονται από το προσωπικό υγείας μπορεί να οδηγήσουν τους ίντερσεξ ανθρώπους να αποφύγουν να αναζητήσουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Μπορεί επίσης να οδηγήσουν τους επαγγελματίες υγείας να αρνηθούν την πρόσβαση των ίντερσεξ ανθρώπων σε υπηρεσίες υγείας. Τέτοια περιστατικά έχουν αναφερθεί στην ΟΠΕ Europe και στις οργανώσεις μέλη της από όλη την Ευρώπη. Σε αντίθεση με τις συνήθεις ιατρικές συμβουλές, η επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου δε βοηθά τους ίντερσεξ ανθρώπους να αποφύγουν αυτά τα εμπόδια ως προς τις υπηρεσίες υγείας αργότερα στη ζωή τους: τέτοια περιστατικά έχουν αναφερθεί τόσο από ίντερσεξ άτομα που έχουν κάνει επέμβαση όσο και από αυτά που δεν έχουν κάνει. Τα ίντερσεξ άτομα αναφέρουν επανειλημμένα σωματική και ψυχολογική κακοποίηση από το ιατρικό προσωπικό (π.χ. μη συναινετική εξέταση, χρήση εργαλείων εξέτασης με τραχύτητα ή κατηγορίες προς τα ίντερσεξ άτομα ότι επίτηδες δε συνεργάζονται όταν τα σώματά τους δεν επιτρέπουν την πραγματοποίηση μιας παραδοσιακής εξέτασης). Άλλα κοινά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι ίντερσεξ άνθρωποι στην Ευρώπη είναι η έλλειψη πρόσβασης σε ορμονικά υποκατάστατα (έπειτα από χειρουργική αφαίρεση οργάνων παραγωγής ορμόνης) ή ορμονικά υποκατάστατα που δεν ταιριάζουν στις πραγματικές

ανάγκες του σώματος του ατόμου (και αντίθετα στοχεύουν στην επιβολή του αποδοθέντος αρσενικού ή θηλυκού φύλου).

Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece

- Ίντερσεξ άνθρωποι στην Ελλάδα μας καταγγέλλουν ότι εντόπισαν on line φωτογραφίες του γυμνου σώματος τους ή των γεννητικών τους οργάνων, που τους αναφέρουν ονομαστικά. Οι φωτογραφίες αυτές τραβήχτηκαν στη διάρκεια ιατρικών εξετάσεων από το ιατρικό προσωπικό και διανεμήθησαν ερήμην τους, ως “μελέτη περίπτωσης” (case study), κόντρα σε κάθε έννοια έννομης προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της αξιοπρέπειάς τους...
- Ίδρυτικό μέλος μας δέχτηκε επίθεση ρητορικής μίσους από δημόσιο ιατρό επιτροπής ΚΕΠΑ, ο οποίος στη διάρκεια εξέτασης για θέμα υγείας άσχετο με την ίντερσεξ φυσιολογία του, του είπε αυτολεξεί «Δεν με ενδιαφέρει αν έχεις όγκο στο κεφάλι, δεν θα πεθάνεις κι απ’ αυτό. Και στην τελική, από τη στιγμή που είσαι ΧΧΥ, δηλαδή ερμαφρόδιτος, καλύτερα, -σήμερα ανιχνεύονται αυτά στον προγεννητικό έλεγχο- στη σύγχρονη ιατρική αυτά τα παιδιά αποτελούν πρόβλημα από μόνα τους, εμείς οι γιατροί ζητάμε να τα σκοτώσουμε. Εσένα έπρεπε να σε είχαν σκοτώσει το ‘81»...
- Αρκετές καταγγελίες λαμβάνουμε επίσης για μαιευτήρες διαφόρων δημόσιων νοσοκομείων, από όλη την Ελλάδα, που συστήνουν στους μελλοντες γονείς υγιών και επιθυμητών ίντερσεξ κυημάτων «απαραιτήτως τερματισμό», καθώς χαρακτηρίζουν τα κήματα αυτά «ανάξια να ζουν», αφού κατ’ αυτούς προκειται για «μια ανωμαλία / ένα τέρας της φύσης / ένα λάθος της φύσης». Σε κάποιες περιπτώσεις οι μαιευτήρες πιέζουν τόσο ασφυκτικά, που δεν αφήνουν καν στους γονείς ένα ικανό χρονικό περιθώριο, ώστε να ενημερωθούν άρτια πριν αποφασίσουν την άμβλωση.
- Μαιευτήρας κυκλαδίτικου νοσοκομείου είπε επί λέξει σε μέλλοντα πατέρα (ΧΧΥ κήματος) «Εγώ αν ήξερα πως υπάρχει πιθανότητα να γεννηθεί το αγόρι μου με μικρό πουλί, θα το σκότωνα στη γέννα»...
- Σε μία περίπτωση, λόγω ανίχνευσης ίντερσεξ εμβρύου (47ΧΧΥ), το ιατρικό προσωπικό δημόσιου νοσοκομείου αρνήθηκε να προσφέρει τις υπηρεσίες του (δηλαδή να συνεχίσει να παρακολουθεί την έγκυο και να φέρει σε πέρας την κύηση), ακόμα και όταν οι γονείς επέμεναν να συνεχίσουν με δική τους ευθύνη.
- Ακόμα περισσότερες καταγγελίες λαμβάνουμε από γονείς υγιών βρεφών και νηπίων που γεννήθηκαν είτε με κλειτομεγαλία, είτε με υποσπαδία. Δημόσιοι και ιδιώτες γιατροί (και ειδικά οι δεύτεροι) πιέζουν τους γονείς να συναινέσουν σε χειρουργική ελάττωση της

κλειτορίδας “στο τυπικό για κορίτσια μέγεθος” ή σε επεμβάσεις ανάπλασης του πέους ή της ουρήθρας, όσο είναι μικρά τα παιδιά (από 3 μηνών έως 3 ετών). Το σκεπτικό ποικίλει κατά περίπτωση, αλλά όλες αυτές οι περιπτώσεις παρουσιάζονται σαν “επείγουσες κοινωνικές καταστάσεις” που χρήζουν χειρουργικής κανονικοποίησης για διάφορους κοινωνικούς και αισθητικούς λόγους, όπως «για το καλό του παιδιού/ για να το αποδεχτούν οι γονείς/ για να μην το κοροϊδεύουν στο σχολείο και αργότερα στις σχέσεις του / για να ουρεί όρθιο σαν άντρας/για μπορεί να καταστήσει έγκυο την γυναίκα του στο μέλλον/ για να μπορέσει να παντρευτεί ως “κανονική” γυναίκα» κ.α.

4. Εκπαίδευση και εργασία

Εκπαίδευση

Σε ένα ακόμα πιο ανησυχητικό επίπεδο, τα ίντερσεξ άτομα αντιμετωπίζουν και εκπαιδευτικά προβλήματα που συνδέονται άμεσα με την παραβίαση της σωματικής τους ακεραιότητας. Οι περισσότερες χειρουργικές επεμβάσεις, οι οποίες γίνονται σε πολύ μικρή ηλικία, οδηγούν σε αρκετές συμπληρωματικές ή διορθωτικές εγχειρήσεις στη διάρκεια των επόμενων ετών. Συχνά οι επεμβάσεις αυτές πραγματοποιούνται στη διάρκεια των σχολικών διακοπών, σε βάρος της ανάγκης του παιδιού για χαλάρωση και διασκέδαση. Μερικά παιδιά εγκαταλείπουν το σχολείο ως αποτέλεσμα αυτής της μακρόχρονης διαδικασίας ανάρρωσης. Ανεπιθύμητη ορμονοθεραπεία, στην παιδική ή την εφηβική ηλικία, με στόχο τη μεταβολή του σώματος προς το αποδοθέν φύλο αναφέρεται επίσης ότι συνδέεται με μείωση των σχολικών επιδόσεων. Αυτή η σωματική και ψυχολογική πίεση συχνά εμποδίζει τα ίντερσεξ άτομα να αναπτύξουν όλες τις δυνατότητές τους και οδηγεί σε σχολική αποτυχία. Σαν αποτέλεσμα, αυτά τα παιδιά και νεαρά ενήλικα άτομα αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην απόκτηση τίτλων ανωτέρων σπουδών και κινδυνεύουν να ζήσουν σε συνθήκες φτώχειας όταν μεγαλώσουν. Οι ίντερσεξ άνθρωποι που καταφέρνουν να επιτύχουν ανώτερη εκπαίδευση συνεχίζουν να παλεύουν ταυτόχρονα με τις συνδυασμένες επιπτώσεις των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αντιμετώπισαν και των διακρίσεων που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ως ενήλικες.

Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece

- Εξαιρετικά συχνά στον δημόσιο διάλογο πολλά μέλη μας αναφέρουν αυτό που διαπιστώνουν καθημερινά: ότι δυστυχώς υπάρχει διάχυτη μία γενικότερη σύγχυση, ρατσισμός και ίντερφοβία, οφειλόμενα άλλοτε στην έλλειψη παιδείας και γνώσης ως προς το τι σημαίνει ίντερσεξ φυσιολογία (διαφυλικότητα) και ίντερσεξ άνθρωποι και άλλοτε ως αποτέλεσμα ομοφοβίας, καθώς ακούγονται πλήθος λανθασμένων ή προσβλητικών “επεξηγήσεων”. Από το ότι “ίντερσεξ είναι άλλη μία ταυτότητα φύλου”, και “γενετική παρέκκλιση”, μέχρι ότι σημαίνει “ίντερνετικό σεξ” ή ότι “είναι αυτοί που έχουν και τα δύο όργανα”... Τέτοιες άκυρες εννοιολογήσεις είναι επιβαρυντικές και μεγαλώνουν το στίγμα και την ντροπή, συντείνοντας στην αορατοποίηση των ίντερσεξ ανθρώπων.
- Πολλά μέλη μας διαμαρτύρονται για τον σχολικό εκφοβισμό (Bullying), ή/και τη σχολική βία που υφίστανται τα ίντερσεξ παιδιά τους (ή υπέστησαν οι ίντερσεξ οι ίδιοι ως παιδιά), είτε από τα άλλα παιδιά, είτε από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, από την πλήρη άγνοια και την απόλυτη έλλειψη θετικών προτύπων διαφυλικότητας που επικρατεί στο ελληνικό σχολείο.
- Ενδεικτικά: Πρόσφατα, καθηγήτρια στο μάθημα βιολογίας, σε γυμνάσιο στα Μεσόγεια, προσέβαλε δημόσια 14χρονη ίντερσεξ (46XY) κοπέλα, λέγοντας της μέσα στην τάξη ότι “δεν υπάρχουν XY κορίτσια” και “αυτά που μας λες είναι βλακείες”, εκθέτοντάς την στους/στις συμμαθητές και συμμαθήτριες της.
- Σε γυμνάσιο της Καλαμαριάς (Θεσσαλονίκη, 2019), διαβάσαμε στις ειδήσεις τον απίστευτο ρατσισμό και διασυρμό κατά ίντερσεξ μαθητή, όταν οι συμμαθητές του έκαναν κατάληψη και οι γονείς μάζεψαν υπογραφές για να εκδιώξουν τον 12χρονο από το σχολείο, τον οποίο τα περισσότερα δημοσιεύματα χαρακτήριζαν ως «πάσχοντα από γενετική παρέκκλιση» και «γενετικό σύνδρομο που προκαλεί επιθετικότητα» (αναφερόμενοι λανθασμένα στο 47XYY), όταν το σχολείο απέτυχε να τον προστατεύσει (διενεργήθηκε ΕΔΕ)¹⁴.
- Σε δημοτικό σχολείο του Ν. Αιγαίου χρειάστηκε η υποστηρικτική παρέμβαση και επιμόρφωση (γονέων, μαθητών και δασκάλων) από τον τότε Βοηθό Συνήγορο του Παιδιού, προκειμένου να συμπεριληφθεί ισότιμα ένα ίντερσεξ και μη-δυναδικό παιδί, χωρίς να διακυβεύεται καθημερινά η ψυχοσωματική του ασφάλεια (δυστυχώς, ακόμα και

¹⁴ Αποστ. Λυκεσάς (2019), [Ο Ρατσισμός του Διπλανού Θρανίου](#), άρθρο στην ιστοσελίδα AlfaVita.

ο ιδιαίτερα υποστηρικτικός κατά τα άλλα ΣτΠ, αναφερόμενος στα ίντερσεξ παιδιά χρησιμοποιούσε τον λανθασμένο όρο “μεσόφυλος”¹⁵.

Εργασία

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ίντερσεξ άνθρωποι στο σχολείο συχνά συνεχίζονται στην επαγγελματική τους ζωή, διακρίνοντας το ταμπού, τη μυστικότητα και τη ντροπή. Μπορεί να γίνουν θύματα άμεσης ή έμμεσης διάκρισης και παρενόχλησης εξαιτίας της φυσικής τους εμφάνισης ή της έκφρασης φύλου τους. Όταν αιτούνται εργασία οι ίντερσεξ άνθρωποι ίσως χρειαστεί να εξηγήσουν τα κενά στην εκπαίδευσή τους ή στο επαγγελματικό βιογραφικό τους που προκύπτουν από τα χρονικά διαστήματα στα οποία νοσηλεύονταν ή από τις περιόδους που δεν ήταν σε θέση να εργαστούν λόγω κατάθλιψης ή τραύματος. Προηγούμενες και τρέχουσες θεραπείες έχουν αντίκτυπο στη σωματική και ψυχολογική ευημερία του ατόμου και μειώνουν ευθέως την ικανότητά του για εργασία. Οι ιατρικοί έλεγχοι των υπαλλήλων μπορεί να είναι εξαιρετικά δύσκολοι για τους ίντερσεξ ανθρώπους. Ειδικά όταν ο υπεύθυνος γιατρός δεν είναι εκπαιδευμένος καθόλου σχετικά με την ύπαρξη των ίντερσεξ ανθρώπων ή θεωρεί πως οι ίντερσεξ άνθρωποι “πάσχουν από διαταραχή της ανάπτυξης φύλου (DSD)”. Όταν υποβάλλουν αίτηση για να εργαστούν σε κάποια επαγγέλματα (π.χ. αστυνομία, πυροσβεστική) αναφέρεται ότι ίντερσεξ άνθρωποι έχουν απορριφθεί λόγω της DSD διάγνωσης τους ή και των επεμβάσεων στις οποίες έχουν υποβληθεί χωρίς τη συναίνεσή τους. Αφού εξασφαλίσουν εργασία, οι ίντερσεξ άνθρωποι αναφέρουν περιέργεια και αδιακρίσια για το σώμα τους από συναδέλφους. Κάποιοι ίντερσεξ άνθρωποι που τόλμησαν να ανοιχτούν σχετικά με το ίντερσεξ σώμα τους ανέφεραν δυσπιστία και απόρριψη από συναδέλφους και προϊσταμένους. Όπως ακριβώς και στην εκπαίδευση, η πίεση των διακρίσεων και του στιγματισμού οδηγεί σε υψηλότερο ποσοστό απουσιών, αυξάνοντας τον κίνδυνο οι ίντερσεξ άνθρωποι να χάσουν τη δουλειά τους. Κάποιοι ίντερσεξ άνθρωποι περιήλθαν σε κατάσταση αναπηρίας εξαιτίας σωματικών βλαβών ως αποτέλεσμα των μη συναινετικών επεμβάσεων. Ανάλογα με τη χώρα, η κατάσταση αναπηρίας ενδέχεται να προσφέρει κάποια προστασία, αλλά επίσης ενδέχεται να έχει το κόστος επιπρόσθετων διακρίσεων και στιγματισμού ως ΑμεΑ.

¹⁵ Συνήγορος του Παιδιού (Μ. Βουτσίνου, Γ.Μόσχος), ["Το δικαίωμα όλων των παιδιών.."](#) (ομιλία στους γονείς στο συγκεκριμένο σχολείο, μετά από αίτημα των γονέων).

Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece

- Για πρώτη φορά, η έρευνα FRA LGBTI 2019 μας δείχνει στατιστικά στοιχεία σχετικά με τα ζητήματα στέγασης και οικονομικών δυσκολιών για τους ίντερσεξ ανθρώπους που ζουν στην Ευρώπη και διαπιστωμένα ανήκουν στις πιο ευάλωτες και περιθωριοποιημένες ομάδες της κοινωνίας μας. Μεταξύ όλων των LGBTI ερωτηθέντων, τα ίντερσεξ άτομα είναι η ομάδα με τα υψηλότερα ποσοστά δυσκολιών.¹⁶
- Αρκετά ίντερσεξ μέλη μας αναφέρουν μεγάλη δυσκολία στην εύρεση εργασίας, αλλά και όταν βρίσκουν εργασία, αναφέρουν μεγάλη ευκολία στο να την χάσουν, αφού συχνά στοχοποιούνται ως “διαφορετικά” ή/και ως ΛΟΑΤΚΙ άτομα, μέσα στους χώρους της εργασίας τους. Συνακόλουθα, αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο στην κοινωνικο-οικονομική τους κατάσταση: Οι συνεχιζόμενες διακρίσεις, ο στιγματισμός και οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους εμποδίζουν τους ίντερσεξ ανθρώπους να βιώσουν πλήρη ισότητα στον τομέα της απασχόλησης.
- Ενδεικτικά: Ίντερσεξ μετανάστρια και νόμιμα εργαζόμενη υπάλληλος σε μικρή ιδιωτική επιχείρηση, σε χωριό νησιού του Β. Αιγαίου, κυριολεκτικά εκδιώχθηκε από την εργασία της και το νησί λόγω της “ανδρόγυνης” εμφάνισης των χαρακτηριστικών της. Καθώς το κτήριο που στεγαζόταν η επιχείρηση ανήκε στην Εκκλησία, έγινε έξωση στην ιδιοκτήτρια της επιχείρησης, όταν εκείνη αρνήθηκε να απολύσει την εργαζόμενη και προστατευόμενη της.

5. Συλλογή δεδομένων και ευαισθητοποίηση

Μόλις μέσα στα τελευταία 20 χρόνια οι ίντερσεξ άνθρωποι άρχισαν να μιλούν για το ποιο είναι και τις συχνά τρομακτικές εμπειρίες που έχουν ζήσει. Όπως και η κοινωνία συνολικά, κυβερνήσεις και ερευνητικά ινστιτούτα είναι σε μεγάλο βαθμό απληροφόρητα για την ύπαρξη των ίντερσεξ ανθρώπων. Κατά την κυκλοφορία της εστιασμένης έκθεσης (focus paper) του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2015¹⁷, οι πρωτοφανείς δυσκολίες στη συλλογή δεδομένων και η γενικότερη έλλειψη στατιστικών δεδομένων υπογραμμίστηκαν ως δύο από τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας.

¹⁶ OII Europe (2020), [Intersex people in Europe face housing and economic difficulties](#)

¹⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2015), [ΕΚΘΕΣΗ της 22.7.2015 σχετικά με την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση \(2013-2014\) \(2014/2254\(INI\)\)](#)

Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για συλλογή γενικών δεδομένων, καθώς και για έρευνες για την ψυχολογική και φυσική κατάσταση διαβίωσης των ίντερσεξ ατόμων. Όλες οι έρευνες πρέπει να διεξάγονται υπό την κοινωνιολογική και αποπαθολογικοποιητική σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, η συλλογή δεδομένων θα πρέπει κατά προτίμηση να διεξάγεται από κοινού με ίντερσεξ ερευνητές ή/και σε συνεργασία με τις οργανώσεις: θα πρέπει επίσης να αναγνωρίζεται και να υπολογίζεται η εξειδίκευσή τους.

Οι περισσότερες από τις λίγες ψυχοκοινωνικές έρευνες που υπάρχουν διεξήχθησαν από γιατρούς ή και ψυχολόγους. Όταν ελέγχουμε τα ευρήματα τους είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε ότι τα ερωτηθέντα άτομα έχουν ενδεχομένως τραυματιστεί από παλαιότερες θεραπείες και υπερφορτίζονται στο ιατρικό περιβάλλον στο οποίο κλήθηκαν να δώσουν συνέντευξη. Τα ερωτηθέντα άτομα μπορεί να ένιωθαν άβολα και με τα ίδια τα άτομα που τους έπαιρναν συνέντευξη. Επίσης, είναι πολύ πιθανόν τα άτομα που επηρεάστηκαν περισσότερο αρνητικά από τις θεραπείες να μην θέλησαν εξαρχής να συμμετάσχουν στις συνεντεύξεις, στερώντας από τις έρευνες απαντήσεις μεγάλης συνάφειας. Ωστόσο, ακόμα και σε αυτόν τον περιορισμένο αριθμό ερευνών (και συνυπολογίζοντας αυτά τα πιθανά κενά πληροφόρησης) το ποσοστό των συμμετεχόντων που ανέφεραν σοβαρά πρ προβλήματα σχετικά με ιατρικές παρεμβάσεις είναι σημαντικό. Η συλλογή δεδομένων είναι επίσης απαραίτητη για την ευαισθητοποίηση του κοινού. Ειδικά σε μία χώρα όπως η Ελλάδα όπου υπάρχει περιορισμένη πληροφόρηση σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ίντερσεξ άτομα, τα ακριβή και εμπεριστατωμένα στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο κοινωνικής ευαισθητοποίησης.

Αξίζει να σημειωθεί πως φορείς χάραξης πολιτικής, κυβερνήσεις και διεθνείς θεσμοί αρχίζουν να δείχνουν ενδιαφέρον και να διερευνούν πώς θα διασφαλίσουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ίντερσεξ ανθρώπων. Όσο ευπρόσδεκτη κι αν είναι αυτή η εξέλιξη, σημαίνει μεγάλο όγκο εργασίας για τους ακτιβιστές και τις ίντερσεξ οργανώσεις, που δουλεύουν με ελάχιστη (ή ανύπαρκτη) χρηματοδότηση. Οι ίντερσεξ οργανώσεις είναι καίριες για την παροχή εμπειρίας και εμπειρογνομοσύνης σχετικά με τη βιωμένη εμπειρία των ίντερσεξ ανθρώπων. Όταν εργάζονται για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ίντερσεξ ανθρώπων, οι ευρωπαϊκοί θεσμοί, οι κυβερνήσεις και οι φορείς για την ισότητα θα πρέπει να δουλεύουν μαζί με τις ίντερσεξ οργανώσεις.

Σχετικά περιστατικά και αναφορές στην Intersex Greece

- Παρόλο που δεν υπάρχουν ακόμα σχετικές έρευνες ειδικά για την κατάσταση στην Ελλάδα, από τις αναφορές που λαμβάνουμε από Έλληνες ίντερσεξ πολίτες συμπεραίνουμε ότι η κατάσταση είναι η ίδια, αν όχι και χειρότερη, από αυτήν που επικρατεί στην Ευρώπη. Γερμανική έρευνα που διεξήχθη από ιατρική ομάδα μεταξύ 2005 και 2007 εξέτασε τις εμπειρίες 439 ίντερσεξ ατόμων κάθε ηλικίας από τη Γερμανία, την Αυστρία και την Ελβετία. Το 81% είχε υποβληθεί σε μία ή περισσότερες εγχειρήσεις εξαιτίας της διάγνωσης Διαταραχής Ανάπτυξης Φύλου (DSD) τους. Σχεδόν το 50% των συμμετεχόντων ενηλίκων ανέφεραν ψυχολογικά προβλήματα και διάφορα προβλήματα σχετικά με τη σωματική τους ευημερία και με τη σεξουαλική τους ζωή. Τα δύο τρίτα σύνδεσαν αυτά τα προβλήματα με τη φαρμακευτική και χειρουργική θεραπεία στην οποία είχαν υποβληθεί. Τα παιδιά που συμμετείχαν ανέφεραν σημαντικές ενοχλήσεις, κυρίως στο πλαίσιο της οικογενειακής τους ζωής και σε σχέση με τη σωματική τους ευημερία.¹⁸
- Η έλλειψη ευαισθητοποίησης και εξειδίκευσης γύρω από τα ιδιαίτερα ζητήματα της διαφυλικότητας φαίνεται πως εκτείνεται ακόμα και μέσα στην ελληνική ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα, που μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να ασχολείται μαζί της: Πολύ πρόσφατα, κατά τη συμμετοχή μελών της οργάνωσης μας με συνεντεύξεις τους σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα που ανέλαβε διακεκριμένο ελληνικό πανεπιστήμιο, με στόχο την ισότιμη συμπερίληψη και προστασία των δικαιωμάτων των ίντερσεξ ανθρώπων, διαπιστώσαμε ότι πολύ εύκολα οι φωνές των ίντερσεξ ανθρώπων κινδυνεύουν να διαστρεβλωθούν και τα ίδια τα συνεντευξιαζόμενα άτομα να επαναστιγματιστούν και να επανατραυματιστούν, σε πλήρη αντίθεση των στόχων τέτοιων προγραμμάτων. Ακόμα κι αν δεν υπάρχει καμία κακή πρόθεση των ερευνητών, οι ίντερσεξ άνθρωποι θα πρέπει αφενός να συμπεριλαμβάνονται στον σχεδιασμό των προγραμμάτων. Αφετέρου θα πρέπει να έχουν έλεγχο και κριτικό λόγο στα παραδοτέα τέτοιων ευρωπαϊκών ή εθνικών προγραμμάτων που τους αφορούν άμεσα, αλλά και να αμείβονται για την εξειδίκευση και εμπειρογνωμοσύνη που παρέχουν στη σχετική έρευνα.

¹⁸ Dan Christian Ghattas, [Υπερασπίζοντας τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ίντερσεξ Ανθρώπων](#) (σελ. 16)

6. Επίλογος: Προτάσεις για την προστασία των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα

Η επίλυση των θεμάτων που αντιμετωπίζουν τα ίντερσεξ άτομα είναι σύνθετης φύσης και απαιτούν πολύπλευρη και ολοκληρωμένη προσέγγιση από την κυβέρνηση, τους νομοθέτες και τους αρμόδιους φορείς προκειμένου να επιλυθούν. Δεν πρόκειται απλώς για θέματα που αφορούν αποκλειστικά στην υγεία αλλά και σε άλλους σημαντικούς τομείς όπως η αναγνώριση φύλου, η εργασία, η εκπαίδευση. Γι' αυτό το λόγο, οι επερχόμενες δράσεις και πολιτικές πρέπει να είναι διατομεακές και διεπιστημονικές καθώς προϋποθέτουν τη συνεργασία πολλαπλών αρμόδιων αρχών, φορέων αλλά και επιστημόνων. Σε αυτή την τελευταία ενότητα παραθέτουμε προτάσεις για την προστασία των ίντερσεξ ατόμων προκειμένου να διασφαλιστεί η συμπερίληψή τους σε όλους τους τομείς και να επιτευχθεί η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους αλλά και η διασφάλιση της ισότητας στην Ελλάδα.

Νομικά ζητήματα

1) **Απαγόρευση μη αναγκαίων ιατρικών χειρουργικών επεμβάσεων «κανονικοποίησης»** του φύλου, η στείρωση και άλλες θεραπείες ή παρεμβάσεις που εφαρμόζονται στα ίντερσεξ παιδιά χωρίς την συγκατάθεσή τους κατόπιν προηγούμενης ενημέρωσής τους. Επαναφορά του άρθρου 7 «Ανήλικου» παρ.1 και 2 του Σχεδίου Νόμου του Νόμου 4491/2017 (ΦΕΚ Α'152/13-10-2-17) που απαγόρευε τις επεμβάσεις σε ίντερσεξ ανήλικα και παρείχε σαφές νομικό πλαίσιο για την αναγνώριση φύλου σε περίπτωση διενέργειας ιατρικών πράξεων. Στο (Κατατεθέν) Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το άρθρο 7 εξαφανίστηκε και αντικαταστάθηκε από το νέο άρθρο 7 «Άλλες διατάξεις».

2) Νομοθετική πρόβλεψη μιας **εύκολης διοικητικής διαδικασίας** ώστε να διευκολύνεται η αλλαγή καταχώρησης του γένους / φύλου στη βάση του αυτοπροσδιορισμού και της προσωπικής δήλωσης. Πρέπει να υπάρχει διαθέσιμος **ουδέτερος δείκτης φύλου για ΟΛΑ τα άτομα**.

3) Αναγνώριση του δικαιώματος σύναψης **συμφώνου συμβίωσης, γάμου και τεκνοθεσίας** για **ΟΛΑ** τα ΛΟΑΤΚΙ+ (λεσβίες, ομοφυλόφιλα, αμφιφυλόφιλα, τρανς, κουίρ και ίντερσεξ) άτομα.

4) Εισαγωγή των «**χαρακτηριστικών φύλου**» σε όλα τα νομοθετικά κείμενα κατά των διακρίσεων και ρητορικής μίσους. Η νομοθετική προστασία από τις διακρίσεις λόγω χαρακτηριστικών φύλου πρέπει να επεκταθεί και στα άλλα πεδία της ζωής, πέραν του εδάφους της εργασίας (στην εκπαίδευση, στην υγεία και την ασφάλιση, κλπ)

Ιατρικές πρακτικές / Υγεία και ασφάλιση

1) **Αναβολή κάθε κοσμητικής/αισθητικής ή προληπτικής επέμβασης** που αποσκοπεί στην μεταβολή των χαρακτηριστικών φύλου του παιδιού, που δεν είναι ιατρικά αναγκαία αλλά μπορεί να αναβληθεί μέχρι τον χρόνο κατά τον οποίο το παιδί θα είναι σε θέση να μπορεί να συναινέσει πλήρως ενημερωμένο, αποφασίζοντας το ίδιο για το σώμα του.

2) **Αλλαγή των παρωχημένων ιατρικών πρωτοκόλλων (για την διαχείριση των “Διαταραχών της Ανάπτυξης Φύλου”)**, που αντιμετωπίζοντας τη φυσική ποικιλομορφία των χαρακτηριστικών φύλου (την ίντερσεξ κατάσταση) ως “ασθένεια” συμβουλεύουν τερματισμό κύησης σε υγιή και επιθυμητά κνήματα, σε υψηλό ποσοστό των ίντερσεξ κυήσεων, πιέζοντας και τρομοκρατώντας τους μέλλοντες γονείς.

3) **Αποχαρακτηρισμός της διαχείρισης της γέννησης** (των εμφανώς ίντερσεξ βρεφών) ως “επείγουσα κοινωνική κατάσταση” που χρήζει χειρουργικής “κανονικοποίησης”

4) Η φροντίδα υγείας στα ίντερσεξ παιδιά να παρέχεται από **εξειδικευμένες διεπιστημονικές ομάδες** που δεν θα παθολογικοποιούν τα ίντερσεξ παιδιά αλλά θα θέτουν ως προτεραιότητα τις ανάγκες τους.

5) **Επαρκής πρόσβαση των ίντερσεξ ατόμων σε φροντίδα υγείας** καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής τους και με σεβασμό στις ανάγκες τους.

6) Πλήρης πρόσβαση των ίντερσεξ ατόμων στους **ιατρικούς φακέλους και τα ιατρικά τους ιστορικά** εφ' όρου ζωής.

7) Πρόσβαση σε επαρκείς **μηχανισμούς ψυχοκοινωνικής υποστήριξης** για τους ίντερσεξ ανθρώπους και τις οικογένειές τους από επιμορφωμένους στα ίντερσεξ ζητήματα θεραπευτές.

Εκπαίδευση και εργασία

1) **Εκπαίδευση** και επιμόρφωση για τα ίντερσεξ θέματα όλων των επαγγελματιών υγείας.

2) **Ενημέρωση δικηγόρων, αστυνομικών, εισαγγελέων, δικαστών και άλλων σχετικών επαγγελματιών** για τη δυνατότητα χειρισμού περιστατικών διάκρισης στη βάση των χαρακτηριστικών φύλου.

3) Συμπερίληψη της ίντερσεξ πραγματικότητας (διαφυλικότητα) ως **υποχρεωτικό μέρος των σχολικών προγραμμάτων σπουδών**, ειδικά στη βιολογία και τη σεξουαλική εκπαίδευση.

4) Χάραξη πολιτικών και δημιουργία προγραμμάτων στήριξης για την **πλήρη και ισότιμη ένταξη των ίντερσεξ ατόμων στον εργασιακό χώρο**.

Συλλογή δεδομένων και ευαισθητοποίηση

1) **Διεξαγωγή έρευνας** για την κατάσταση των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα με έμφαση στις επεμβάσεις «κανονικοποίησης» φύλου και τις συνέπειές τους. Κατά την εκπόνηση αυτών των ερευνών θα πρέπει να απαγορεύεται η αντικειμενοποίηση και εργαλειοποίηση των ίντερσεξ ατόμων και των βιωμάτων τους.

2) Υποστήριξη και χρηματοδότηση των **οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών** για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων.

3) **Οργάνωση εκστρατειών ευαισθητοποίησης** και ενημέρωσης του κοινού.

7. Παράρτημα

Χρήσιμες πηγές

- ★ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14ης Φεβρουαρίου 2019 σχετικά με τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων (2018/2878(RSP))*
- ★ *Yogyakarta principles plus10* (2017)
- ★ OII Europe & ILGA Europe, *Protecting Intersex People in Europe: A toolkit for law and policy makers*
- ★ OII Europe & ILGA Europe (by Dan Christian Gattas), *ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΙΝΤΕΡΣΕΞ ΑΤΟΜΩΝ ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙΣ;*
- ★ IGLYO, OII Europe & EPA, *Υποστηρίζοντας το ίντερσεξ παιδιά σας*
- ★ OHCHR, *NGO submission for the 85th session of the Pre-Sessional Working Group of Committee on the Rights of the Child- List of Issues for Greece, (by NNID & Intersex Greece)The Rights of Intersex Children in Greece*
(Ελληνική μετάφραση) *Τα Δικαιώματα των Ίντερσεξ Παιδιών στην Ελλάδα*
- ★ OHCHR *Background Note on Human Rights Violations against Intersex People*
- ★ OHCHR United Nations, *FACT SHEET Intersex*
- ★ OHCHR United Nations, *FACT SHEET Refuge and Asylum*
- ★ *Intersex human rights Rinio Simeonidou @ TEDxLesvos* (Video)

Ίντερσεξ διακηρύξεις

- 2017, IHRA: *Διακήρυξη του Darlington* (ελλ.) - *The Darlington Statement*(en)
- 2017, OII Europe: *Διακήρυξη της Βιέννης* (ελλ.) - *The Vienna Statement* (en)